

بررسی نقش سواد مالی و مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران

زهرا شیرازیان^۱

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۰۱

تاریخ دریافت: ۹۶/۰۴/۰۲

چکیده

هدف از پژوهش حاضر بررسی نقش سواد مالی و مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران می باشد. این پژوهش به لحاظ نوع، یک مطالعه‌ی توصیفی پیمایشی و در زمره‌ی پژوهش‌های کمی و کاربردی قرار می‌گیرد که به صورت مقطعی در سال ۹۶ اجرا شده است. جامعه‌ی آماری آن سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران به تعداد نامحدود بوده است. با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۸۴ نفر بعنوان نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌های استاندارد سواد مالی، مدیریت پول و مدیریت مالی شخصی بوده است. داده‌ها با استفاده از روش آماری حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس تحلیل شدند. یافته‌های این مطالعه مؤید تأثیر مثبت و معنادار سواد مالی و مدیریت پول و مؤلفه‌هایشان بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. شواهد هیچ تأثیر غیرمستقیمی را نشان نداد چرا که در نرم افزار اسمارت پی‌ال‌اس تأثیرها به دو بخش مستقیم و غیر مستقیم تفکیک میشوند.

واژه‌های کلیدی: سواد مالی، مدیریت پول، مدیریت مالی شخصی.

۱- عضو هیات علمی گروه مدیریت واحد ملایر، عضو باشگاه پژوهشگران جوان و نخبگان، دانشگاه آزاد اسلامی، ملایر، ایران
Zahra.shirazian@gmail.com

۱- مقدمه

امروزه درک مفاهیم و مهارت‌های مرتبط با سواد مالی به سبب اینکه مصرف کننده را برای بقاء در جامعه مدرن و مقاومت در برابر تنوع و پیچیدگی محصولات و خدمات مالی موجود، توانا می‌سازد، ضروری شده است. امروزه افراد به طور فزاینده‌ای به فعالان بازارهای مالی تبدیل شده‌اند و مشارکت در بازارهای مالی با ظهور محصولات و خدمات مالی جدید همراه شده است. با این حال، برخی از این محصولات پیچیده مالی، برای درک سرمایه‌گذاران، به ویژه برای سرمایه‌گذاران مالی تازه‌کار، مشکل هستند. هر چند سرمایه‌گذاری در بورس با خرید یک ورقه بهادار آغاز می‌شود، اما خرید این دارایی مالی، نیازمند بررسی و تحلیل دقیق از وضعیت حال و آینده آن است. تجربه نشان می‌دهد افرادی که با حدس و گمان سرمایه‌گذاری می‌کنند، منفعت بسیار کمی می‌برند. بنابراین، در مواجهه با این شرایط، سؤالاتی پیش روی ما قرار می‌گیرند؛ آیا افراد برای تصمیم‌گیری مالی به خوبی مجهز هستند؟ آیا آنها دارای سواد و اطلاعات مالی کافی هستند؟ عدم درک از اقتصاد و امور مالی، یک عامل بازدارنده برای مالکیت سهام است. اندازه‌گیری‌های متفاوت سواد مالی، همگی نشان می‌دهد که کمبود سواد مالی، مانع مشارکت افراد در بازار سهام می‌شود. از دست دادن رفاه ناشی از عدم مشارکت در بازار سهام می‌تواند قابل توجه باشد. از سوی دیگر، واضح است که سرمایه‌گذاران ناآگاه قادر به استفاده کامل از بازار سهام و سرمایه‌گذاری کارآمد نیستند و هنگام سرمایه‌گذاری در بازارهای مالی، انتخاب عاقلانه‌ای انجام نمی‌دهند (مرادی و ایزدی، ۱۳۹۴). سواد مالی و درک مفاهیم آن برای سرمایه‌گذاران اهمیت ویژه دارد زیرا تصمیمات مالی اتخاذ شده توسط آنها در طول زندگی تأثیر با اهمیتی بر وضعیت مالی آنها دارد. علاوه بر این، موقعیت مالی آنها در زندگی می‌تواند عملکرد کلی آنها را تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین، بررسی حاضر به دنبال پوشش این شکاف دانشی و در راستای پاسخ به این سؤال که آیا

سواد مالی و مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی افراد تأثیر معناداری دارد؟

۲- مبانی نظری و مروری بر پیشینه پژوهش

۲-۱- تعریف سواد مالی^۱

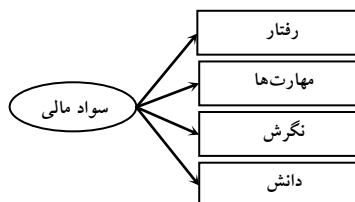
توانایی قضاوت آگاهانه و تصمیم‌گیری مؤثر در استفاده از منابع پولی و مدیریت آن سواد مالی گفته می‌شود (یعقوب‌نژاد و همکاران، ۱۳۹۰). مجموعه دانش درک امور مالی است که شامل بررسی پدیده‌های مالی، ماهیت، قوانین و روابط حاکم بر آن می‌باشد. عدم درک اقتصاد و امور مالی، یک عامل بازدارنده برای مالکیت سهام است؛ از دست رفتن رفاه، ناشی از عدم مشارکت در بازارهای سرمایه، در اثر فقدان سواد مالی بسیار قابل توجه است. واضح است که سرمایه‌گذاران ناآگاه و فاقد سواد مالی کافی، قادر به استفاده کامل از بازار مالی و انتخاب عاقلانه، که منجر به سرمایه‌گذاری کارآمد خواهد شد، نخواهند بود (ون روژ و لوساردی، ۲۰۱۱). مؤسسه حسابداران رسمی آمریکا، تعریف سواد مالی را به عنوان توانایی ارزیابی و مدیریت مؤثر امور مالی شخصی به منظور تصمیم‌گیری‌های عاقلانه در جهت رسیدن به اهداف زندگی و دستیابی به وضعیت مالی خوب تعریف کرده است (دلانونه^۲ و همکاران، ۲۰۱۲). سواد مالی می‌تواند در بردارنده مفاهیمی از نوع آگاهی‌های مالی، دانش و علم در خصوص محصول‌های مالی و مؤسسه‌های مالی و یا مفاهیمی چون مهارت‌های مالی مانند توانایی محاسبه پرداخت بهره ترکیبی و به طور کلی توانایی مالی در خصوص مدیریت پول و برنامه‌ریزی‌های مالی باشد؛ اگرچه در عمل این مفاهیم با هم همپوشانی دارند و مشترک هستند (دیانتی و حنیفه‌زاده، ۱۳۹۴). این مفاهیم ممکن است شیوه پیاده‌سازی متفاوتی داشته باشند که وابسته به سطح درآمد کشورها است (آتکینسین و مسی^۳، ۲۰۱۲).

کاندیا بونگومین^۴ و همکارانش (۲۰۱۶) در مقاله‌ی خود سواد مالی را در قالب یک الگوی مفهومی تبیین کرده‌اند. آنها نشان می‌دهند که الگوی سواد مالی با

۲-۳- مدیریت مالی شخصی

مدیریت مالی شخصی^{۱۴} به تصمیمات مالی ای که یک فرد یا یک خانواده در راستای دستیابی به بودجه، پس انداز و منابع پولی خرج شده در طی زمان اتخاذ می نمایند، اطلاق می گردد. این تصمیمات ریسک های مالی و حوادث آینده را در برمی گیرند. در فرآیند برنامه ریزی مالی، افراد نیازهای خویش را در دامنه وسیعی از خدمات بانکی (حساب جاری، حساب پس انداز، کارت اعتباری و وام مصرفی) یا محصولات سرمایه گذاری (بازار سهام، اوراق مشارکت، صندوق های سرمایه گذاری) و محصولات بیمه (بیمه عمر، بیمه سلامتی، بیمه از کارافتادگی) یا مشارکت و نظارت بر طرح های بازنشستگی، تأمین اجتماعی یا مدیریت مالی بر درآمدها مورد توجه قرار می دهند. تأمین مالی شخصی یکی از مهمترین اجزای توسعه تلقی می شود. به طور کلی مصرف کنندگان منابع مالی به سه گروه اصلی طبقه بندی می شوند: مصرف کنندگان خرد (خانوارها)، بنگاه های اقتصادی کوچک و متوسط و بنگاه های اقتصادی بزرگ. در این میان بخش مصرفی یا همان خانوارها برای تأمین مالی نیازهای شخصی خود به منابع مالی نیازمندند. استفاده از تسهیلات و وام های بانکی برای ازدواج، خرید خودرو و مسکن، کارت های اعتباری، بیمه عمر و بازنشستگی از جمله مصادیق مهم تأمین مالی شخصی تلقی می شوند. تأمین مالی و دانش مرتبط با آن از جمله مهارت های ضروری در زندگی محسوب می شود که آموزش و یادگیری آن می بایست از دوران کودکی آغاز گردد (جلیلی و همکاران، ۱۳۹۲). رفتار مالی و تأمین مالی شخصی از جنبه های مهم رفتار اجتماعی هستند که تأثیرات قابل ملاحظه ای هم بر زندگی شخصی افراد و هم اجتماع می گذارند. آگاهی مردم در این زمینه به آنان کمک می نماید تا منابع مالی خویش را بهتر مدیریت نمایند. توسعه دانش افراد و خانوارها در این زمینه قدرت اقتصادی اجتماعی خانواده را افزایش می دهد. در کشور ما دانش مالی افراد و خانواده ها ضعیف بوده و مطالعات نشان می دهد که حتی

چهار مؤلفه ی رفتار^۵، مهارت ها^۶، نگرش^۷ و دانش^۸ قابل اندازه گیری است (کاندیابونگومین و همکاران، ۲۰۱۶). مؤلفه های مزبور در تصویر زیر نشان داده شده اند.

شکل ۱- سواد مالی

(کاندیابونگومین و همکاران، ۲۰۱۶)

۲-۲- مدیریت پول

مدیریت پول عبارتست از مطالعه منابع با اهمیت در دستیابی شخص و خانوار به موفقیت مالی. مهمترین موضوعات در مالیه شخصی شامل مدیریت مالیات، بودجه ریزی، مدیریت نقدینگی، استفاده از کارت های اعتباری، استقراض، مخارج با اهمیت، مدیریت ریسک، سرمایه گذاری ها، طرح های بازنشستگی و طرح خرید مسکن و املاک می باشد (یعقوب نژاد و همکاران، ۱۳۹۰).

کسندزسووا^۹ و همکاران (۲۰۱۷) در مقاله ای تلاش کردند تا الگویی نظری از دستگاه اندازه گیری مفهوم «مدیریت پول» ارائه کنند. تلاش های وی منجر به ارائه ی چارچوبی با چهار مؤلفه ی پس انداز^{۱۰}، بیمه^{۱۱} اعتبار^{۱۲} و وجه نقد^{۱۳} شد.

مدیریت پول	
پس انداز	
بیمه	
اعتبار	
وجه نقد	

شکل ۲- مدل مدیریت پول

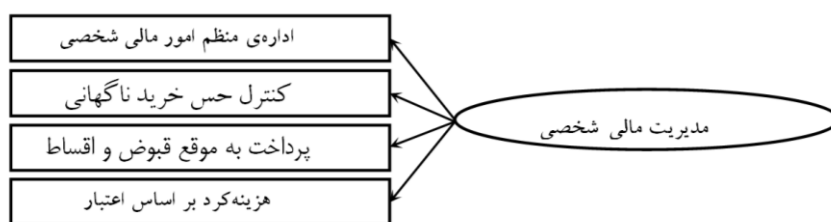
(منبع: کسندزسووا و همکاران، ۲۰۱۷)

فارغ التحصیلان یا دانشجویان رشته‌های مرتبط مانند مدیریت مالی و حسابداری نیز لزوماً شناخت کاملی از دانش تأمین مالی شخصی ندارند. اندیشمندان اصطلاح "رفتار مالی" را برای ارجاع به رفتارهای مثبت یا خواسته‌ای به کار می‌برند که توسط اقتصاددانان و مصرف‌کنندگان به عنوان راه‌های پیشرفت خوشبختی مالی پیشنهاد می‌شوند. رفتارهای عمومی مالی شامل فعالیت‌هایی در رابطه با پول نقد، مدیریت اعتباری و پس‌انداز می‌باشد (جینی و همکاران، ۲۰۰۳). همانگونه که مهارت‌های تحصیلی برای زندگی ضروری هستند، به همان اندازه هم دانستن مهارت‌های مالی و اقتصادی برای انسان‌ها ضروری است. این کار از طریق آموزش دانش مالی، ابتدا در سطح خانواده و سپس مدارس و دانشگاه‌ها آغاز می‌گردد و کم‌کم موجب تقویت شم یا نبوغ مالی فرد می‌شود (کیانوش و همکاران، ۱۳۹۳).

سواد مالی در اختیار داشتن دانش و درک از مسائل مالی است، که به طور عمده در ارتباط با امور مالی شخصی استفاده می‌شود. سواد مالی اغلب مستلزم آگاهی از درستی تصمیم‌گیری‌های مربوط به برخی از زمینه‌های امور مالی شخصی مانند: املاک و مستغلات، بیمه، سرمایه‌گذاری، صرفه‌جویی به برخی از زمینه‌های امور مالی شخصی مانند: املاک و مستغلات، بیمه، سرمایه‌گذاری و صرفه‌جویی (به

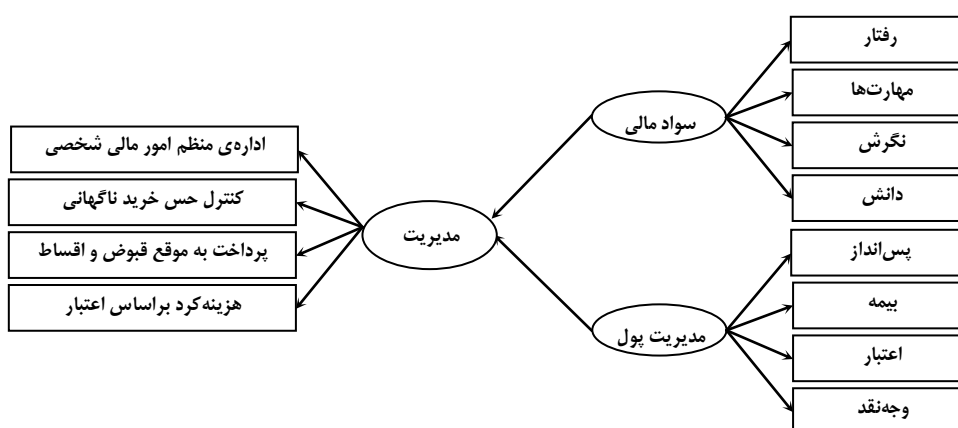
خصوص برای کالج)، برنامه‌ریزی مالیاتی و بازنشستگی است (دانشگاه ماساچوست، ۲۰۱۳). اگر افزایش دانش مالی، رفتار مالی را بهبود بخشد، بنابراین، آموزش مالی به طور بالقوه رفتار مالی را با افزایش دانش، بهبود می‌بخشد. بعلاوه برنامه‌های آموزش مالی، به طور معمول کاری بیشتر از فراهم کردن اطلاعات مالی را انجام می‌دهند. با کمک به افراد در تعیین اهداف مالی واقعی، نشان دادن این مطلب که انباشت پس‌اندازهای کوچک در طول زمان صورت می‌پذیرد و ارائه‌ی حمایت از کارمند و هم‌تایان، برنامه‌های آموزش مالی اغلب باعث افزایش انگیزه‌ی آنها، در انجام عملکردهای گردش وجوه احتیاطی، پس‌انداز و سرمایه‌گذاری می‌شود (کیانوش و همکاران، ۱۳۹۳).

یکی از مهمترین عوامل در توانایی‌های مالی می‌باشد که از طریق آن فرد می‌تواند امور مالی خانه‌ی خود را در دست گیرد و دخل و خرج خانه را مدیریت کند (آنتونیدس^{۱۵} و همکاران، ۲۰۰۶). آنتونیدس و همکاران (۲۰۱۱) مدیریت مالی شخصی را شامل اداره‌ی منظم امور مالی شخصی، کنترل حس خرید ناگهانی، پرداخت به موقع قبوض و اقساط و هزینه‌کرد بر اساس اعتبار

شکل ۳- مدل مدیریت مالی شخصی

(آنتونیدس و همکاران، ۲۰۱۱)

شکل ۴- مدل عملیاتی پژوهش

۴-۲- پیشینه پژوهش

نوری و همکاران (۱۳۹۵) در یک بررسی توصیفی پیمایشی با عنوان تاثیر آموزش‌های مالی در محیط کار بر مدیریت مالی شخصی و عملکرد شغلی کارکنان (ورودی ۱۳۹۱) تلاش کردند تا تأثیر آموزش مدیریت مالی در محیط کار بر مدیریت مالی شخصی و عملکرد کارکنان در بانک مهر اقتصاد استان البرز را مورد بررسی قرار دهند. ابزار گردآوری داده‌های این پژوهش پرسشنامه بوده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که آموزش مالی در محیط کار بر مدیریت مالی شخصی و عملکرد کارکنان در محیط کار تأثیر دارد.

هراتیان (۱۳۹۴) در یک بررسی کیفی با عنوان مشاوره مالی هوشمند شخصی با استفاده از نقشه ذهنی مالی تلاش کرده است تا مدل نقشه‌ی ذهنی مالی هوشمند برای مشاوره مالی هوشمند شخصی آماده نماید. وی در این مقاله تلاش نموده است تا با طراحی نقشه ذهنی مالی هر شخص و مقایسه آن با نقشه ذهنی مالی هوشمند نقاط ضعف و قوت آن کشف و در نهایت با استفاده از این اطلاعات، اقدام به مشاوره مالی هوشمند شخصی نموده و به ارائه راهکارها برای مدیریت مالی هوشمند و تصمیم‌گیری مالی شخصی بپردازد.

شعبانی و جعفری سرشت (۱۳۹۴) در یک بررسی ادبیات محور با عنوان سواد مالی و رفتار سرمایه گذاران تلاش می‌کنند تا جنبه‌های اهمیت آن را تبیین نمایند. آنها در تبیین این ضرورت چنین استدلال می‌کنند که بکار بردن چنین دانشی به منظور تصمیم‌گیری مؤثر در سراسر طیف وسیعی از زمینه‌های مالی، به منظور بهبود رفاه مالی افراد و جامعه، و قادر ساختن به منظور مشارکت در زندگی اقتصادی است فرهنگ ایجاد سواد مالی در ایران در ابتدای راه قرار دارد و به تازگی نهادهایی از جمله سازمان بورس اوراق بهادار اقدام به ایجاد فضایی جهت افزایش سواد مالی برای سرمایه گذاران در این نهاد نموده است.

گرساسبی و همکاران (۱۳۹۴) در مطالعه‌ای با عنوان دانش مالی و مشارکت در بازارهای سرمایه به بررسی رابطه سواد مالی و میزان مشارکت شهروندان در فعالیت‌های بازار سرمایه پرداختند. نتایج این پژوهش نشان داد که رابطه معنی داری بین سواد مالی و مشارکت در فعالیت‌های بازار سرمایه وجود ندارد.

دیانتی‌دیلمی و حنیفه‌زاده (۱۳۹۴) یک بررسی توصیفی پیمایشی با عنوان بررسی سطح سواد مالی خانواده‌های تهرانی و عوامل مرتبط با آن را به ورطه‌ی آزمون نهادند. این پژوهش یک بررسی توصیفی پیمایشی از نوع کمی و میدانی و کاربردی بوده که به

کشور را (به عنوان پانل دلفی) انتخاب و پرسشنامه‌ای مشتمل بر ۱۲ سؤال جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی تدوین و به عنوان الگوی سنجش سواد مالی در سطح دانشگاه‌های کشور ارائه کردند. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد سؤالات منتخب حاصل از اجماع خبرگان در بردارنده مفاهیم متنوعی از جمله ارزش زمانی پول، مالیات، سرمایه‌گذاری در سهام و اوراق مشارکت، تورم، بانکداری الکترونیک، طرق مختلف استقراض، بیمه و بازنشستگی و ... می‌باشد.

التمیمی و بن‌کالی^{۱۶} (۲۰۰۹) مطالعه‌ای توصیفی پیمایشی با عنوان سواد مالی و تصمیم به سرمایه‌گذاری در سرمایه‌گذاران امارات متحده عربی را اجرا کردند. این پژوهش یک بررسی میدانی، کمی، کاربردی بوده است که به صورت مقطعی اجرا شده است. نمونه‌ی آماری آن ۲۹۰ سرمایه‌گذار اماراتی بوده‌اند و که داده‌های لازم با استفاده از ابزار پرسشنامه از میان آنها گردآوری شده است. یافته‌های این پژوهش نشان می‌دهد که میزان سواد مالی در سرمایه‌گذاران اماراتی از سطح لازم، فاصله‌ی بسیار دارد.

۳- فرضیه‌های پژوهش

فرضیه اصلی اول: سواد مالی بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فرضیه‌های فرعی اول:

◀ فرضیه فرعی ۱-۱: رفتارهای شخصی سرمایه‌گذار مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه فرعی ۱-۲: مهارت‌های شخصی سرمایه‌گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

صورت مقطعی اجرا شد. جامعه‌ی آماری آن خانواده‌های تهرانی بودند که نمونه‌ای ۴۱۰ عضوی از میان آنها انتخاب شده است. نتایج به دست آمده از این پژوهش نشان می‌دهد که وضعیت سواد مالی این افراد در حد مطلوبی نیست و نیازمند و علاقمند به بهره‌مندی از راهنمایی متخصصانی با عنوان "مشاور مالی خانواده" هستند. در ضمن علاوه بر بررسی وضعیت سواد مالی، به عواملی چون سن، جنس، میزان تحصیلات، میزان درآمد، رشته تحصیلی، انباشت سرمایه و محل سکونت (هر یک به عنوان یک فرضیه مستقل) پرداخته و روابط بین آنها را بررسی نموده که وجود ارتباط بین آنها و سواد مالی تأیید شده است.

مرادی و ایزدی (۱۳۹۴) در یک بررسی توصیفی پیمایشی در قالب رویکرد کمی با عنوان بررسی تأثیر سواد مالی سرمایه‌گذاران بر تصمیم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار به شناسایی عوامل مؤثر بر تصمیم‌های سرمایه‌گذاری و بررسی رابطه سطح سواد مالی سرمایه‌گذاران و تصمیم‌های سرمایه‌گذاری آنان پرداختند. نمونه مورد مطالعه‌ی آنها شامل ۴۸۳ سرمایه‌گذار بورس اوراق بهادار تهران بوده است. این پژوهش از نوع همبستگی و برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه استفاده شده است. نتایج پژوهش آنها نشان می‌دهد که هر چهار عامل در نظر گرفته شده شامل ذهنیات فردی، اطلاعات حسابداری، اطلاعات اقتصادی و نیازهای مالی شخصی بر تصمیم‌گیری سرمایه‌گذاری در ایران، تأثیر دارند. همچنین، بین سطح سواد مالی و عوامل مؤثر بر تصمیم سرمایه‌گذاری، رابطه مثبت معنادار وجود دارد.

یعقوب‌نژاد و همکاران (۱۳۹۰) در مطالعه‌ای کیفی تحت عنوان ارائه الگوی جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی با استفاده از روش دلفی فازی تلاش کردند تا الگویی برای اندازه‌گیری سواد مالی دانشجویان توسعه و ارائه دهند. آنها ابتدا مفهوم سواد مالی و مبانی نظری و پیشینه پژوهش‌های انجام شده در این حوزه را ارزیابی و سپس با استفاده از تکنیک دلفی فازی برای کسب اجماع ۲۱ نفر از خبرگان مالی

گردآوری داده ها، پرسشنامه‌های استاندارد سواد مالی، مدیریت پول و مدیریت مالی شخصی بوده است. داده‌های گردآوری شده با استفاده از روش آماری حداقل مربعات جزئی و نرم‌افزار اسمارت پی‌ال‌اس تحلیل شدند. پرسشنامه‌های استاندارد با طیف لیکرت ۵ گزینه ای مطالعه‌ی سواد مالی کاندیابونگومین و همکارانش (۲۰۱۶)، مدیریت پول کسندزسووا و همکاران (۲۰۱۷) و مدیریت مالی شخصی آنتونیدس و همکاران (۲۰۱۱) استفاده شد. نحوه‌ی اختصاص سؤالات به مؤلفه‌ها در جداول ۱ تا ۳ آمده است:

جدول ۱- سؤالات پرسشنامه سواد مالی

متغیرها	تعداد سؤالات
رفتار	۳
مهارت‌ها	۲
نگرش	۲
دانش	۳

جدول ۲- سؤالات پرسشنامه مدیریت پول

متغیرها	تعداد سؤالات
پس‌انداز	۳
بیمه	۳
اعتبار	۳
وجه‌نقد	۳

جدول ۳- سؤالات پرسشنامه مدیریت مالی شخصی

متغیرها	تعداد سؤالات
اداره‌ی منظم امور مالی شخصی	۱
کنترل حس خرید ناگهانی	۱
پرداخت به موقع قبوض و اقساط	۱
هزینه‌کرد براساس اعتبار	۱

۴-۱- تعیین پایایی و روایی ابزار پژوهش

روایی ابزار پژوهش با استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی مورد ارزیابی قرار گرفت. برای اجرای تحلیل عاملی نخست باید شاخص کایزر مایر و اولکین معروف به *KMO* و معناداری آماره‌ی بارتلت بررسی گردد. این دو در جداول ۴ تا ۶ نشان داده شده‌اند:

◀ فرضیه فرعی ۱-۳: نگرش شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه فرعی ۱-۴: دانش شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه اصلی دوم: مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

فرضیه های فرعی دوم:

◀ فرضیه فرعی ۱-۲: پس‌انداز شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه فرعی ۲-۲: بیمه شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه فرعی ۲-۳: اعتبار شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

◀ فرضیه فرعی ۲-۴: وجه نقد شخصی سرمایه گذار بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری دارد.

۴-۲ روش شناسی پژوهش

این پژوهش به لحاظ نوع، یک مطالعه‌ی توصیفی پیمایشی و در زمره‌ی پژوهشات کمی و کاربردی قرار می‌گیرد که به صورت مقطعی اجرا شده است. جامعه‌ی آماری آن سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران به تعداد نامحدود بوده است. با استفاده از جدول مورگان تعداد ۳۸۴ نفر بعنوان نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. ابزار

جدول ۴- آزمون کایزر - مایر - اولکین (KMO)

پرسشنامه سواد مالی

مقدار کفایت نمونه KMO	۰/۶۷۵
سطح معناداری آماره‌ی بارتلت	۰/۰۰۰

جدول ۵- آزمون کایزر - مایر - اولکین (KMO)

پرسشنامه مدیریت پول

مقدار کفایت نمونه KMO	۰/۷۴۳
سطح معناداری آماره‌ی بارتلت	۰/۰۰۰

جدول ۶- آزمون کایزر - مایر - اولکین (KMO)

پرسشنامه مدیریت مالی شخصی

مقدار کفایت نمونه KMO	۰/۷۴۱
سطح معناداری آماره‌ی بارتلت	۰/۰۰۰

حداقل مقدار برای آماره‌ی KMO برابر با ۰/۶ توصیه شده است. همانطور که مشاهده می‌شود، این آماره بیشتر از حداقل لازم و نزدیک به یک است. معناداری آماره‌ی بارتلت نیز بیشتر از مقدار مفروض ۰/۰۵ می‌باشد. بنابراین می‌توان گفت که نمونه‌ی اخذ شده در این پژوهش برای پرسشنامه‌ی سواد مالی، مدیریت پول و مدیریت مالی شخصی برای اجرای تحلیل عاملی کافی است. (مومنی ۱۳۸۵) جداول زیر، مؤلفه‌های استخراج شده از پرسشنامه‌ها را نشان می‌دهد.

براساس جدول ۷ ارزش ویژه می‌توان گفت که چهار مؤلفه قابل استخراج است که در حدود ۷۴/۳۳۹ درصد واریانس را تبیین و پوشش می‌نمایند. در این بلوک عامل اول ۲۰/۸۹۷ درصد، عامل دوم ۲۰/۳۲۳ درصد، عامل سوم ۱۶/۹۱۹ و عامل چهارم ۱۶/۲۰۱ درصد از واریانس را تبیین می‌کند. یعنی پرسشنامه‌ی پژوهش می‌تواند تا ۷۴ درصد از واریانس سواد مالی را تبیین کند.

براساس جدول ۸ ارزش ویژه می‌توان گفت که چهار مؤلفه قابل استخراج است و این چهار عامل در حدود ۶۹/۳۸۱ درصد واریانس را تبیین و پوشش می‌نمایند که در واقع نشان دهنده‌ی روایی مناسب سؤالات پرسشنامه می‌باشد. در این بلوک عامل اول ۱۹/۴۲۴ درصد، عامل دوم ۱۷/۱۷۱ درصد، عامل سوم ۱۶/۹۲۱ و عامل چهارم ۱۵/۸۶۵ درصد از واریانس را تبیین می‌کند. یعنی پرسشنامه‌ی پژوهش می‌تواند تا ۶۹ درصد از واریانس مدیریت پول را تبیین کند.

براساس جدول ۹ ارزش ویژه می‌توان گفت که یک مؤلفه قابل استخراج است و این مؤلفه در حدود ۷۴/۷۶۰ درصد واریانس را تبیین و پوشش می‌نمایند که در واقع نشان دهنده‌ی روایی مناسب سؤالات پرسشنامه می‌باشد. ملاک تصمیم‌گیری بلوک دوم، یعنی مقادیر چرخش یافته است. در این بلوک عامل مستخرج ۷۴/۷۶۰ درصد از واریانس را تبیین می‌کند. یعنی پرسشنامه‌ی پژوهش می‌تواند تا ۷۵ درصد از واریانس مدیریت مالی شخصی را تبیین کند

جدول ۷- مؤلفه‌های استخراج شده در تحلیل عاملی اکتشافی پرسشنامه سواد مالی

مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه اولیه			مجموع ضرایب عامل چرخش داده نشده			حل عامل‌های چرخیده شده		
	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی
۱	۳۴/۴۲۲	۳۴/۴۲۲	۳۴/۴۲۲	۳۴/۴۲۲	۳۴/۴۲۲	۳۴/۴۲۲	۲/۰۹۰	۲۰/۸۹۷	۲۰/۸۹۷
۲	۱/۶۵۹	۱۶/۵۹۵	۵۱/۰۱۷	۱۶/۵۹۵	۵۱/۰۱۷	۵۱/۰۱۷	۲/۰۳۲	۲۰/۳۲۳	۴۱/۲۲۰
۳	۱/۳۸۰	۱۳/۷۹۹	۶۴/۸۱۵	۱۳/۷۹۹	۶۴/۸۱۵	۶۴/۸۱۵	۱/۶۹۲	۱۶/۹۱۹	۵۸/۱۳۸
۴	۰/۹۵۲	۹/۵۲۴	۷۴/۳۳۹	۹/۵۲۴	۷۴/۳۳۹	۷۴/۳۳۹	۱/۶۲۰	۱۶/۲۰۱	۷۴/۳۳۹

جدول ۸- مؤلفه‌های استخراج شده در تحلیل عاملی اکتشافی پرسشنامه مدیریت پول

مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه اولیه			مجموع ضرایب عامل چرخش داده نشده			حل عامل‌های چرخیده شده		
	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی
۱	۳/۸۸۵	۳۲/۳۷۲	۳۲/۳۷۲	۳/۸۸۵	۳۲/۳۷۲	۳۲/۳۷۲	۲/۳۳۱	۱۹/۴۲۴	۱۹/۴۲۴
۲	۱/۹۱۸	۱۵/۹۸۲	۴۸/۳۵۴	۱/۹۱۸	۱۵/۹۸۲	۴۸/۳۵۴	۲/۰۶۱	۱۷/۱۷۱	۳۶/۵۹۵
۳	۱/۳۱۷	۱۰/۹۷۴	۵۹/۳۲۸	۱/۳۱۷	۱۰/۹۷۴	۵۹/۳۲۸	۲/۰۳۰	۱۶/۹۲۱	۵۳/۵۱۶
۴	۱/۲۰۶	۱۰/۰۵۳	۶۹/۳۸۱	۱/۲۰۶	۱۰/۰۵۳	۶۹/۳۸۱	۱/۹۰۴	۱۵/۸۶۵	۶۹/۳۸۱

جدول ۹- مؤلفه‌های استخراج شده در تحلیل عاملی اکتشافی پرسشنامه مدیریت مالی شخصی

مؤلفه‌ها	مقادیر ویژه اولیه			حل عامل‌های چرخیده شده		
	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی	مجموع	% واریانس	% واریانس تجمعی
۱	۲/۹۹۰	۷۴/۷۶۰	۷۴/۷۶۰	۲/۹۹۰	۷۴/۷۶۰	۷۴/۷۶۰

۴-۲- ارزیابی پایایی ابزار

به منظور بررسی پایایی، از روش آلفای کرونباخ استفاده می‌شود. ضرایب آلفای کرونباخ برای متغیرها و مؤلفه‌های پژوهش بشرح جداول ۱۰ تا ۱۲ می‌باشد. همان‌طور که مشاهده می‌شود، مقادیر آلفا برای هریک از متغیرهای فوق بالاتر از مقدار ۰/۷ می‌باشد؛ بنابراین می‌توان گفت که پرسشنامه‌های مورد استفاده از پایایی مناسبی برخوردار است.

جدول ۱۱- مقادیر آلفای کرونباخ پرسشنامه مدیریت پول به صورت کلی و به تفکیک مؤلفه‌ها

متغیرها	تعداد سؤالات	شماره سؤالات	α
کل پرسشنامه	۱۲	۱۳ تا ۲۲	۰/۷۹۱
پس‌انداز	۳	۱۱ تا ۱۳	۰/۸۵۰
بیمه	۳	۱۴ تا ۱۶	۰/۷۰۷
اعتبار	۳	۱۷ تا ۱۹	۰/۷۶۰
وجه‌نقد	۳	۲۰ تا ۲۲	۰/۷۰۱

جدول ۱۰- مقادیر آلفای کرونباخ پرسشنامه سواد مالی به صورت کلی و به تفکیک مؤلفه‌ها

متغیرها	تعداد سؤالات	شماره سؤالات	α
کل پرسشنامه	۱۰	۱ تا ۱۰	۰/۷۷۶
رفتار	۳	۱ تا ۳	۰/۷۸۶
مهارت‌ها	۲	۴ تا ۵	۰/۸۰۷
نگرش	۲	۶ تا ۷	۰/۷۶۲
دانش	۳	۸ تا ۱۰	۰/۷۱۲

جدول ۱۲- مقادیر آلفای کرونباخ پرسشنامه مدیریت مالی شخصی به صورت کلی

متغیرها	تعداد سؤالات	شماره سؤالات	α
کل پرسشنامه	۴	۲۳ تا ۲۶	۰/۸۸۵

۵- تحلیل یافته‌ها

نتایج حاصل از بررسی‌ها نشان داد که میانگین سنی پاسخ دهندگان ۳۳/۹۵ سال است. براساس مقدار مد، مشخص است که تعداد افراد بیشتری دارای ۳۰ سال سن بوده‌اند. مقدار میانه نیز مبین این مطلب

است، شواهدی مبنی بر رد فرضیه H_0 وجود داشته، و نرمال بودن توزیع نمونه مورد مطالعه در خصوص متغیرهای فوق پذیرفته نمی‌شود.

از آنجایی که فرض نرمال بودن توزیع نمونه‌ی متغیرهای پژوهش احصاء نگردید، برای آزمون فرضیه‌ی های پژوهش نمی‌توان از روش‌های متکی بر پیش فرض نرمال بودن توزیع نمونه‌ی آماری پژوهش استفاده نمود. مع‌الوصف باید از روش‌هایی بهره‌گرفت که نسبت به وضعیت توزیع متغیرها حساسیت ندارد. یکی از بهترین و معروف‌ترین روش‌های آماری در این حوزه، روش مدلسازی مسیری ساختاری متکی بر حداقل مربعات جزئی است. این روش که با استفاده از نرم‌افزار *Smart PLS* قابل اجرا است، برآوردهای بسیار دقیقی ارائه می‌دهد. در ادامه مدل عملیاتی پژوهش با استفاده از این نرم‌افزار برآورد شده است.

۵-۲- برآورد فرضیه‌های اصلی

ضرایبی که در نمودار ۵ نشان داده شده‌اند، همان ضرایب استاندارد شده‌ی رگرسیونی یا به عبارتی همان مقادیر بتا در مدل رگرسیونی هستند که شدت تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته را نشان می‌دهند. اما برای حصول اطمینان از قابلیت معناداری ضرایب فوق، رجوع به مقادیر t ضروری است. نمودار زیر این مقادیر را نشان می‌دهد.

مقادیری که در نمودار ۶ نشان داده شده‌اند، مقادیر آماره‌ی t در برآورد معنی‌داری ضرایب استاندارد مرقوم در نمودار ۶ می‌باشند. برای پذیرفته شدن فرضیه‌های پژوهش لازم است این مقادیر حداقل برابر یا بیشتر از مقدار مفروض ۱/۹۶ در سطح اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۰۵ باشند. اطلاعات فوق برای آزمون فرضیه‌ی اصلی در قالب جدول زیر نشان داده شده است.

است که نیمی از افراد کمتر از ۳۰ سال و نیم دیگر بیشتر از ۳۰ سال سن داشته‌اند. همچنین جوان‌ترین آنها ۲۲ سال و مسن‌ترین آنها ۴۹ سال سن دارند. بررسی وضعیت توزیع جنسیت نشان داد که جنسیت ۲۳۳ نفر (معادل ۶۰/۷ درصد) مرد و جنسیت ۱۰۴ نفر (معادل ۲۷/۱ درصد) زن می‌باشد. مطالعه‌ی وضعیت تأهل مبین آن بود که ۲۹/۹ درصد افراد پاسخ دهنده یعنی ۱۱۵ نفر مجرد بوده و ۵۹/۹ درصد یعنی ۲۳۰ نفر از آنها مجرد بوده‌اند و در آمار استنباطی جهت آزمون نرمال بودن توزیع نمونه انتخابی از روش مدلسازی مسیری ساختاری مبتنی بر روش حداقل مربعات جزئی استفاده شد.

۵-۱- آزمون نرمال بودن توزیع نمونه

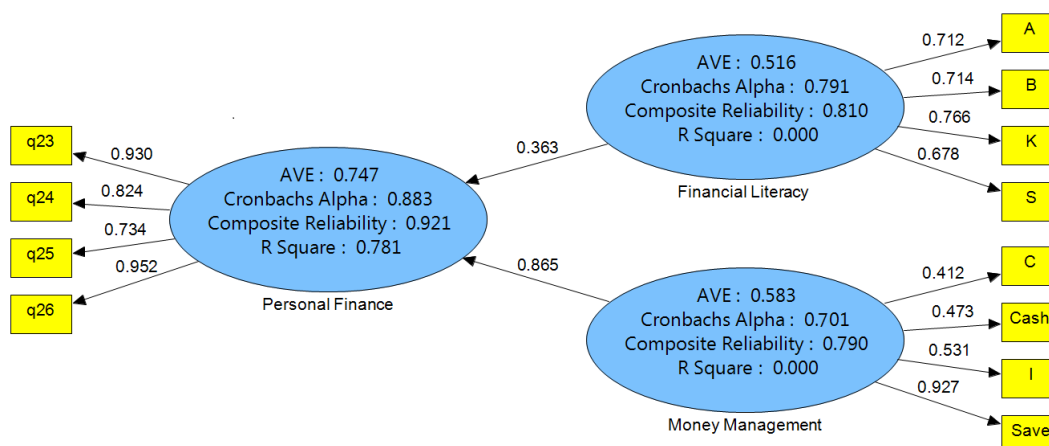
در این قسمت نرمال بودن متغیرهای پژوهش مورد آزمون قرار می‌گیرند. برای نیل به این مطلوب، از آزمون کای‌دو استفاده می‌شود. فرض آزمون مزبور به شکل زیر است:

توزیع داده‌های مربوط به نمونه‌ی مورد نظر نرمال است: H_0
توزیع داده‌های مربوط به نمونه‌ی مورد نظر نرمال نیست: H_1

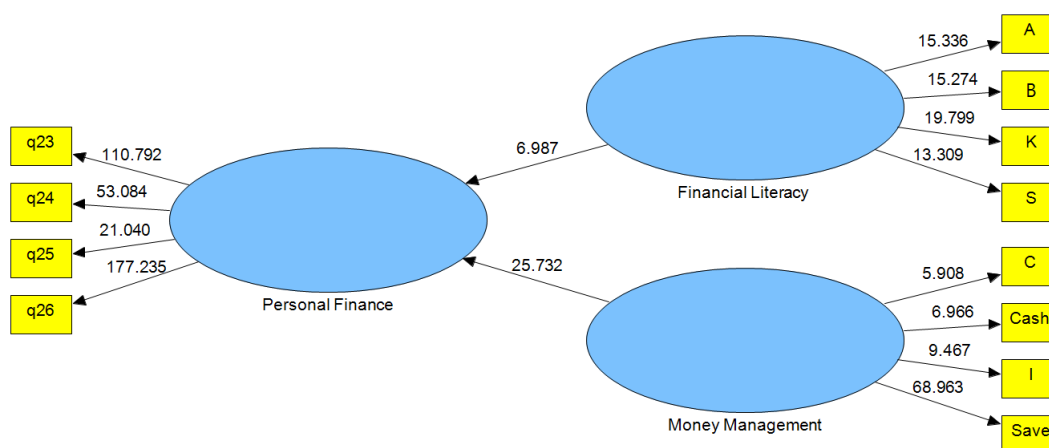
جدول ۱۳- آزمون نرمال بودن

متغیرها	Sig
مدیریت پول	۰/۰۰۰
رفتار	۰/۰۰۰
مهارت‌ها	۰/۰۰۰
نگرش	۰/۰۰۰
دانش	۰/۰۰۰
سواد مالی مشتری	۰/۰۰۰
پس‌انداز	۰/۰۰۰
بیمه	۰/۰۰۰
اعتبار	۰/۰۰۰
وجه‌نقد	۰/۰۰۰
مدیریت مالی شخصی	۰/۰۰۰

براساس نتایج جدول فوق، چون سطح معناداری درخصوص کلیه‌ی متغیرهای پژوهش کوچکتر از ۰/۰۵

نمودار ۵- مدل برآورد شده فرضیه های اصلی پژوهش در حالت ضرایب مسیر

نمودار ۶- ضرایب معناداری مدل برآورد شده فرضیه های اصلی

جدول ۱۴ مقادیر *t-value* و ضرایب مسیر مدل مسیری ساختاری پژوهش برای فرضیه های اصلی

فرضیه های اصلی	مسیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	مقدار <i>t</i>	نتیجه آزمون
اصلی اول	سواد مالی ← مدیریت مالی شخصی	۰/۳۶۳	---	۰/۳۶۳	۶/۹۸۷	تأیید
اصلی دوم	مدیریت پول ← مدیریت مالی شخصی	۰/۸۶۵	---	۰/۸۶۵	۲۵/۷۳۲	تأیید

مشاهده می شود چون مقدار به دست آمده برای این آماره بیشتر از $1/96$ می باشد می توان این فرضیه ها را پذیرفت. در مدل سازی مسیری ساختاری لازم است پس از بررسی و آزمون فرضیه های، شاخص های کیفیت مدل های برآورد شده مورد واکاوی قرار گیرد. در مدل سازی مسیری ساختاری سه دسته شاخص

بر اساس نتایج به دست آمده از جدول ۱۴ می توان چنین ابراز داشت که سواد مالی و مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی تأثیر مستقیم و معناداری دارند. به دلیل آن که مدل در فاصله ای اطمینان $0/95$ و خطای $0/05$ آزمون شده است، حداقل مقدار قابل قبول آماره t برابر با $1/96$ می باشد. همان طور که

می‌دهد که متغیرهای پیش‌بین تا حد بالایی توانسته‌اند متغیرهای وابسته را پیش‌بینی کنند. به دلیل آن که شاخص Q^2 بزرگ‌تر از صفر است، می‌توان گفت که ارتباط پیش‌بین وجود دارد. همچنین شاخص اشتراک بالاتر از مقدار مفروض ۰/۵ می‌باشد و شاخص‌های افزونگی صفر نیستند. این امر نشان از برازش خوب مدل پژوهش برای فرضیه‌های اصلی دارد. شاخص GOF نیز نشان می‌دهد که این مدل تا ۶۹ درصد قابلیت پیش‌بینی دارد.

برازش مشتمل بر شاخص‌های برازش مدل‌های بیرونی، شاخص‌های برازش مدل‌های درونی و شاخص‌های برازش کل مدل وجود دارد. جدول شاخص‌های مزبور را نشان می‌دهد. همانطور که در جدول ۱۵ مشاهده می‌شود مقادیر آلفای کرونباخ و پایایی مرکب بالاتر از مقدار توصیه شده ۰/۷، مقادیر شاخص AVE نیز بالاتر از مقدار مفروض ۰/۵ می‌باشد. بنابراین مدل‌های بیرونی از برازش مناسبی برخوردارند. شاخص r^2 نیز نشان

جدول ۱۵- ارزیابی شاخص‌های مدل‌های درونی و بیرونی و کل فرضیه‌های اصلی پژوهش

شاخص‌های کیفیت مدل			شاخص‌های مدل درونی		شاخص‌های مدل بیرونی			متغیرها
GOF	Red	Com	Q^2	r^2	AVE	ρ	α	
---	۰/۵۱۵	---	۰/۵۱۷	---	۰/۵۱۵	۰/۸۰۹	۰/۷۹۱	سواد مالی
۰/۶۹	---	۰/۵۸۳	۰/۳۸۲	---	۰/۵۸۳	۰/۷۹۰	۰/۷۰۱	مدیریت پول
۰/۲۶۳	۰/۷۴۶	---	۰/۵۷۳	۰/۷۸۱	۰/۷۴۶	۰/۹۲۱	۰/۸۸۳	مدیریت مالی شخصی

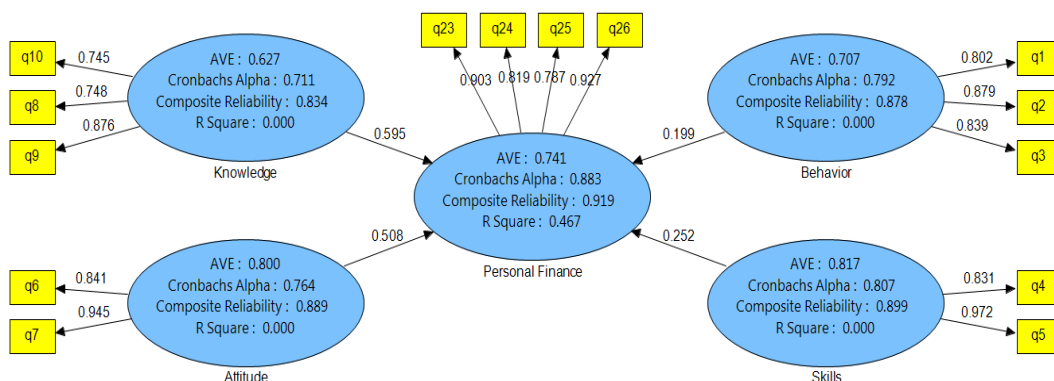
مقادیر بتا در مدل رگرسیونی هستند که شدت تأثیر متغیرهای مستقل بر وابسته را نشان می‌دهند. اما برای حصول اطمینان از قابلیت معناداری ضرایب فوق، رجوع به مقادیر t ضروری است. نمودار زیر این مقادیر را به صورت یک نمودار نشان می‌دهد.

۵-۳- برآورد مدل و آزمون فرضیه‌های پژوهش

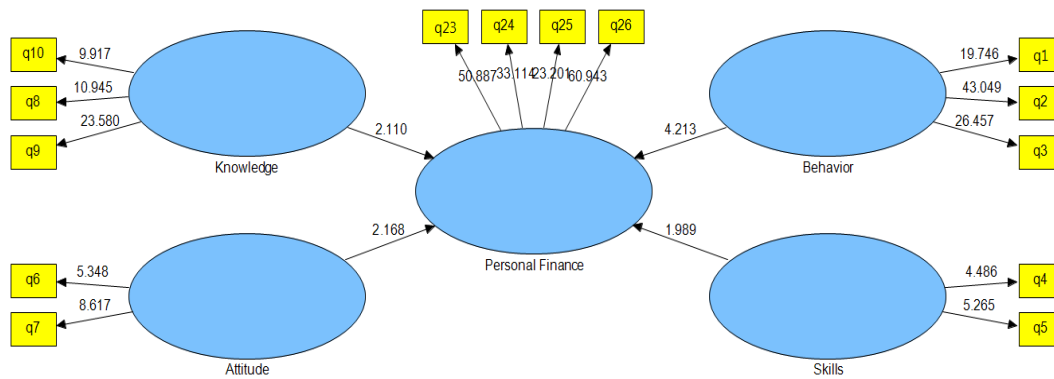
برای فرضیه‌های فرعی اول

مدل برآورد شده‌ی این فرضیه‌های در نمودار ۷ نشان داده شده است.

ضرایبی که در نمودار ۷ نشان داده شده‌اند، همان ضرایب استاندارد شده‌ی رگرسیونی یا به عبارتی همان

نمودار ۷- برآورد ضرایب مسیر فرضیه‌های فرعی اول

نمودار ۸- برآورد مقادیر TValues فرضیه های فرعی اول

مثبت و معناداری بر مدیریت مالی شخصی دانشجویان هستند. سطوح معناداری همه‌ی مسیرهای فوق نیز بیشتر از سطح ۱/۹۶ می‌باشد چرا که این مدل همانند سایر مدل‌های پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۰۵ اجرا شده و بنابراین میزان متغیر t در این سطح از اطمینان باید برابر با بیشتر از قدر مطلق ۱/۹۶ باشد. بر این اساس می‌توان گفت که شواهدی مبنی بر رد فرضیه های فرعی اول مشاهده نگردید.

مقادیری که در نمودار ۸ نشان داده شده‌اند، مقادیر آماره‌ی t در برآورد معنی‌داری ضرایب استاندارد مرقوم در نمودار ۸ می‌باشند. برای پذیرفته شدن فرضیه های پژوهش لازم است این مقادیر حداقل برابر یا بیشتر از مقدار مفروض ۱/۹۶ در سطح اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۰۵ باشند. اطلاعات فوق برای آزمون فرضیه های فرعی اول در قالب جدول ۱۶ نشان داده شده است.

همان‌طور که می‌توان مشاهده کرد، مؤلفه‌های سواد مالی شامل رفتار، مهارت‌ها، نگرش و دانش دارای تأثیر

جدول ۱۶- مقادیر t -value و ضرایب مسیر مدل مسیری ساختاری پژوهش برای فرضیه های فرعی اول

مسیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	t -value	نتیجه
رفتار ← مدیریت مالی شخصی	۰/۱۹۹	---	۰/۱۹۹	۴/۲۱۳	تأیید
مهارت‌ها ← مدیریت مالی شخصی	۰/۲۵۲	---	۰/۲۵۲	۱/۹۸۹	تأیید
نگرش ← مدیریت مالی شخصی	۰/۵۰۸	---	۰/۵۰۸	۲/۱۶۸	تأیید
دانش ← مدیریت مالی شخصی	۰/۵۹۵	---	۰/۵۹۵	۲/۱۱۰	تأیید

جدول ۱۷- مقادیر پایایی و روایی بلوک‌های مدل فرضیه های فرعی اول

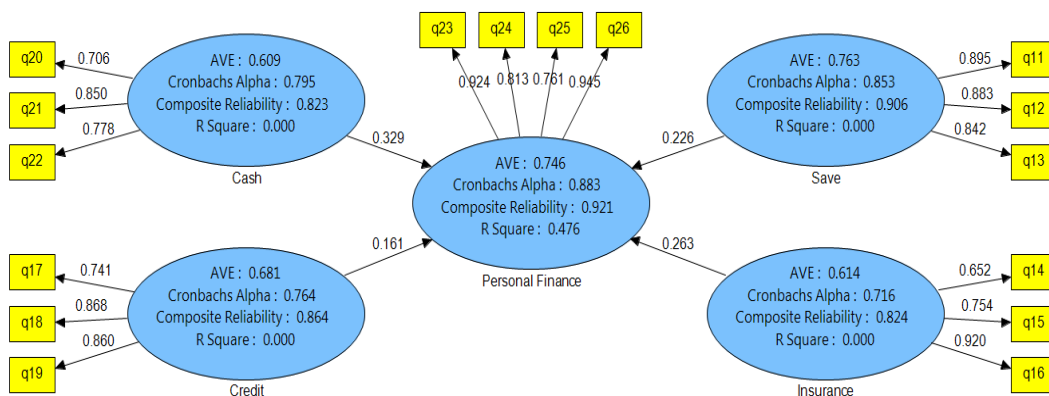
متغیرها	شاخص‌های مدل بیرونی			شاخص‌های مدل درونی		شاخص‌های کیفیت مدل	
	α	ρ	AVE	r^2	Q^2	Com	Red
نگرش	۰/۷۶۴	۰/۸۸۸	۰/۸۰۰	---	۰/۷۹۹	۰/۸۰۰	---
رفتار	۰/۷۹۲	۰/۸۷۸	۰/۷۰۷	---	۰/۷۰۷	۰/۷۰۷	---
دانش	۰/۷۱۱	۰/۸۳۳	۰/۶۲۶	---	۰/۶۲۸	۰/۶۲۶	۰/۵۹
مدیریت مالی شخصی	۰/۸۸۳	۰/۹۱۹	۰/۷۴۱	۰/۴۶۷	۰/۴۶۷	۰/۷۴۱	۰/۰۰۱
مهارت‌ها	۰/۸۰۶	۰/۸۹۸	۰/۸۱۷	---	۰/۸۱۸	۰/۸۱۷	---

قابلیت پیش‌بینی نسبتاً مناسبی برخوردار است، بدین معنا که توان پیش‌بینی روابط موجود در مدل را تا ۵۹ درصد دارد.

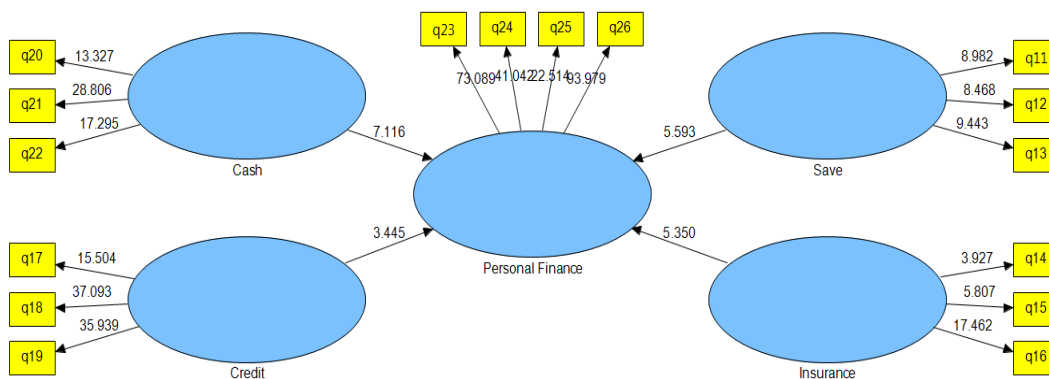
۴-۵- برآورد مدل و آزمون فرضیه های پژوهش برای فرضیه های فرعی دوم

مقادیری که در نمودار ۹ و ۱۰ نشان داده شده‌اند، مقادیر آماره‌ی t در برآورد معنی‌داری ضرایب استاندارد مرقوم در نمودار ۱۰ می‌باشند. برای پذیرفته شدن فرضیه های پژوهش لازم است این مقادیر حداقل برابر یا بیشتر از مقدار مفروض ۱/۹۶ در سطح اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۰۵ باشند. اطلاعات فوق برای آزمون فرضیه های فرعی دوم در قالب جدول زیر نشان داده شده است.

با توجه به اینکه مقدار آلفای کرونباخ تمام متغیرها بالاتر از ۰/۷ می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت که تمام متغیرهای مکنون مدل، تک بعدی هستند. همچنین مقادیر پایایی مرکب برای تمام بلوک‌های مدل بیشتر از ۰/۷ می‌باشد. بنابراین بلوک‌های مدل از پایایی مرکب لازم برخوردارند. همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود مقدار AVE برای متغیرهای مکنون بالاتر از ۰/۵ است. بنابراین می‌توان گفت که روایی همگرای مدل‌های اندازه‌گیری مطلوب می‌باشد. همان‌طور که قابل مشاهده است، مقادیر R^2 برای مدیریت مالی شخصی در سطح بالایی می‌باشد. همان‌طور که دیده می‌شود مقادیر Q^2 استون‌گایسر بیشتر از صفر است و این نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل آنها دارای ارتباط پیش‌بین هستند. بر اساس مقادیر اشتراک، افزونگی و نیکویی برازش، مدل از

نمودار ۹- برآورد ضرایب مسیر فرضیه های فرعی دوم

نمودار ۱۰- برآورد مقادیر TValues فرضیه های فرعی دوم

شاخص‌های ارزیابی مدل‌های درونی و بیرونی پژوهش و نیز شاخص‌های کیفیت مدل بررسی شده‌اند. با توجه به اینکه مقدار آلفای کروناخ تمام متغیرها بالاتر از ۰/۷ می‌باشد، بنابراین می‌توان گفت که تمام متغیرهای مکنون مدل، تک بعدی هستند. همچنین مقادیر پایایی مرکب برای تمام بلوک‌های مدل بیشتر از ۰/۷ می‌باشد. بنابراین بلوک‌های مدل از پایایی مرکب لازم برخوردارند. همان‌طور که در جدول بالا مشاهده می‌شود مقدار AVE برای متغیرهای مکنون بالاتر از ۰/۵ است.

همان‌طور که در جدول ۱۸ میتوان مشاهده کرد، مؤلفه‌های مدیریت پول شامل پس‌انداز، بیمه، اعتبار و وجه نقد دارای تأثیر مثبت و معناداری بر مدیریت مالی شخصی دانشجویان هستند. سطوح معناداری همه‌ی مسیرهای فوق نیز بیشتر از سطح ۱/۹۶ می‌باشد چرا که این مدل همانند سایر مدل‌های پژوهش در سطح اطمینان ۰/۹۵ و خطای ۰/۰۵ اجرا شده و بنابراین میزان متغیر t در این سطح از اطمینان باید برابر با بیشتر از قدر مطلق ۱/۹۶ باشد. بر این اساس می‌توان گفت که شواهدی مبنی بر رد فرضیه‌های فرعی دوم مشاهده نگردید. در این قسمت

جدول ۱۸- مقادیر t -value و ضرایب مسیر مدل مسیری ساختاری پژوهش برای فرضیه‌های فرعی دوم

مسیرها	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	t -value	نتیجه
پس‌انداز ← مدیریت مالی شخصی	۰/۲۲۶	---	۰/۲۲۶	۵/۵۹۳	تأیید
بیمه ← مدیریت مالی شخصی	۰/۲۶۳	---	۰/۲۶۳	۵/۳۵۰	تأیید
اعتبار ← مدیریت مالی شخصی	۰/۱۶۱	---	۰/۱۶۱	۳/۴۴۵	تأیید
وجه‌نقد ← مدیریت مالی شخصی	۰/۳۲۹	---	۰/۳۲۹	۷/۱۱۶	تأیید

جدول ۱۹- مقادیر پایایی و روایی بلوک‌های مدل فرضیه‌های فرعی دوم

متغیرها	شاخص‌های مدل بیرونی			شاخص‌های مدل درونی		شاخص‌های کیفیت مدل		
	α	ρ	AVE	r^2	Q^2	Com	Red	GOF
وجه‌نقد	۰/۷۹۵	۰/۸۲۲	۰/۶۰۸	---	۰/۶۰۸	۰/۶۰۸	۰/۶۰۸	---
اعتبار	۰/۷۶۳	۰/۸۶۴	۰/۶۸۰	---	۰/۶۸۰	۰/۶۸۰	۰/۶۸۰	---
بیمه	۰/۷۱۶	۰/۸۲۴	۰/۶۱۳	---	۰/۶۱۳	۰/۶۱۳	۰/۶۱۳	۰/۵۷
مدیریت مالی شخصی	۰/۸۸۳	۰/۹۲۱	۰/۷۴۶	۰/۴۷۶	۰/۱۲۹	۰/۷۴۶	۰/۱۰۶	---
پس‌انداز	۰/۸۵۳	۰/۹۰۶	۰/۷۶۲	---	۰/۷۶۲	۰/۷۶۲	۰/۷۶۲	---

نیکویی برازش، مدل از قابلیت پیش‌بینی نسبتاً مناسبی برخوردار است، بدین معنا که توان پیش‌بینی روابط موجود در مدل را تا ۵۷ درصد دارد.

۶- نتیجه‌گیری و بحث

سواد مالی بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری به میزان

بنابراین می‌توان گفت که روایی همگرای مدل‌های اندازه‌گیری مطلوب می‌باشد. همان‌طور که قابل مشاهده است، مقادیر r^2 برای مدیریت مالی شخصی در سطح بالایی می‌باشد. همان‌طور که دیده می‌شود مقادیر Q^2 استون گایسر بیشتر از صفر است و این نشان می‌دهد که متغیرهای مستقل آنها دارای ارتباط پیش‌بین هستند. بر اساس مقادیر اشتراک، افزونگی و

بهادار تهران، به سرمایه‌گذاران توصیه می‌شود به دنبال تقویت و افزایش سواد مالی خود باشند و با بهره‌گیری از دوره‌های آموزشی امور مالی از طرفی زمینه‌های بهبود دانش و سواد مالی را در خود بهبود بخشند و از طرفی با شناخت ابزارها و محصولات مالی زمینه‌ی افزایش شمولیت مالی خود را فراهم آورند. همچنین به مدیران بورس پیشنهاد می‌شود با برگزاری دوره‌های آموزشی امور مالی، میزان و سطح دانش و سواد مالی را در سرمایه‌گذاران بهبود دهند. به علاوه به مدیران و مسؤولان آموزش و پرورش کشور توصیه می‌شود دروسی مرتبط با دانش مالی در دوره‌های آموزشی خود لحاظ نمایند تا بدین وسیله زمینه برای پرورش نسلی آگاه به امور مالی فراهم آید. این امر نیز ضروری به نظر می‌رسد که افرادی که قصد سرمایه‌گذاری در تالار بورس را دارند پیش از هر اقدامی در جهت کسب دانش و اطلاعات کافی در این زمینه برآیند و با طی دوره‌ی آموزشی در خصوص بازار سرمایه و امور مالی زمینه را برای بهبود مدیریت مالی شخصی خود فراهم آورند.

با ملاحظه نتایج مدل‌سازی مسیری ساختاری مربوط به مسیر تأثیر مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران (فرضیه اصلی دوم) می‌توان گفت که مدیریت پول بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری داشت ($t\text{-value} > 1/96$ ، $r = 0/1865$ ، $n=384$) این مقدار از ضریب مسیر بسیار بالا و قابل توجه است، و مضاف بر آن به دلیل آنکه مقدار آماره‌ی t بزرگ‌تر از مقدار مفروض $1/96$ بود، معنی‌دار تلقی گردید. با استفاده از ضریب مسیر می‌توان واریانس تبیین شده یا همان ضریب تعیین را نیز محاسبه نمود. بدین شکل که اگر r را به توان دوم برسانیم به واریانس تبیین شده یا همان r^2 (ضریب تعیین) خواهیم رسید. بر این اساس، $r^2 = 0/75$ می‌باشد. بدین معنی که ۷۵ درصد از تغییرات متغیر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران

۰/۳۶۳ دارد. این مقدار از تأثیر در روابط علی، مقدار قابل توجهی است. مقدار تأثیر بیانگر شدت رابطه‌ی علی بین دو متغیر است. برای تفسیر این شدت از رابطه به مقدار ضریب تعیین نیاز است. چنانچه این مقدار به توان دوم برسد، ضریب تعیین محقق شده است. ضریب تعیین را که با r^2 نشان می‌دهند در خصوص این مسیر برابر است با $0/13$. تفسیر این آماره بدین صورت است که چنانچه متغیر سواد مالی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران به میزان یک واحد افزایش یابد، مدیریت مالی شخصی آنها نیز به میزان $0/13$ واحد تغییر خواهد کرد. مقدار $t\text{-value} = 6/987$ نیز مؤید این مطلب است. شواهد حاکی از آن هستند که این سطح از رابطه در سطحی بالاتر از یک درصد نیز معنی‌دار است و این امر ارتباط بالایی دو متغیر را نشان می‌دهد. لازم به ذکر است که تأثیر غیر مستقیمی در مسیر تأثیرگذاری سواد مالی بر مدیریت پول سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران مشاهده نشد و تأثیر مستقیم برابر با تأثیر کل بود. همچنین شاخص‌های برازش مدل‌های بیرونی، درونی و کلی در سطح مطلوب و مناسبی بودند. لذا می‌توان چنین ابراز داشت که شواهدی مبنی بر رد این فرضیه مشاهده نگردید.

یافته‌های به دست آمده از فرضیه‌های فرعی اول نشان می‌دهد که مؤلفه‌های سواد مالی به طور مجزا بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر مثبت و معناداری داشتند. رفتار دارای تأثیری به میزان $0/199$ و $t\text{-value} = 4/213$ مهارت‌ها دارای تأثیری به میزان $0/252$ و $t = 1/989$ و ارزش نگرش دارای تأثیری به میزان $0/508$ و $t\text{-value} = 2/168$ و مؤلفه‌ی دانش دارای تأثیری به میزان $0/595$ و $t\text{-value} = 2/110$ بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق بهادار تهران می‌باشد. لازم به ذکر است که در هیچ یک از مسیرهای یاد شده‌ی فوق، تأثیر غیرمستقیمی مشاهده نشد. با توجه به تأثیر مثبت و معنادار سواد مالی بر مدیریت مالی شخصی سرمایه‌گذاران بورس اوراق

بورس اوراق بهادار تهران توسط مدیریت پول آنها تبیین می‌گردد.

براساس نتایج به دست آمده از برآورد فرضیه های فرعی دوم با استفاده از روش حداقل مربعات جزئی، نشان می‌دهد که مؤلفه‌های مدیریت پول دارای تأثیر معناداری بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران هستند. شواهد به دست آمده نشان می‌دهد که پس‌انداز به میزان $0/226$ $(5/593) =$ $Tvalues = 5/350$ $(0/263)$ $(r^2 = 0/07)$ $n = 384$ ، بیمه به میزان $0/161$ $(3/445) =$ $Tvalues = 5/350$ $(0/263)$ $(r^2 = 0/05)$ $n = 384$ ، اعتبار به میزان $0/329$ $(7/116) =$ $Tvalues = 5/350$ $(0/263)$ $(r^2 = 0/11)$ $n = 384$ ، بر مدیریت مالی شخصی سرمایه گذاران بورس اوراق بهادار تهران تأثیر معناداری دارد. لازم به یادآوری است که در مسیرهای فرعی دوم همه تاثیرها مستقیم بوده و هیچ تأثیر غیرمستقیمی مشاهده نشد.

فهرست منابع

- فصلنامه علمی پژوهشی دانش مالی تحلیل اوراق بهادار، سال هفتم، شماره ۲۳، صص ۴۵-۵۵.
- * مرادی، جواد. و ایزدی، منصوره. (۱۳۹۴)، بررسی تأثیر سواد مالی سرمایه‌گذاران بر تصمیم سرمایه‌گذاری در اوراق بهادار، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال چهارم، شماره سیزدهم، صص ۱۴۹-۱۲۷.
- * منصوریان، یزدان، (۱۳۸۹)، مبانی نگارش علمی، تهران، چاپ دوم، نشر کتابدار.
- * نظری، محسن، (۱۳۸۴)، اقتصاد کلان، تهران، انتشارات نگاه دانش.
- * نوری، پیمان. جلیلی، محمد. احمدی، موسی. افتخاری‌پارسا، احمد. (۱۳۹۵)، تأثیر آموزش‌های مالی در محیط کار بر مدیریت مالی شخصی و عملکرد شغلی (کارکنان ورودی ۱۳۹۱)، پژوهش‌های جدید در مدیریت و حسابداری، سال دوم، شماره سوم، صص ۲۰۵-۱۹۵.
- * هراتیان، هادی. (۱۳۹۴)، مشاوره مالی هوشمند شخصی با استفاده از نقشه ذهنی مالی، کنفرانس بین‌المللی اقتصاد مدیریت و علوم اجتماعی.
- * یعقوب‌نژاد، احمد. نیکومرام، هاشم. معین‌الدین، محمود. (۱۳۹۰)، ارائه الگویی جهت سنجش سواد مالی دانشجویان ایرانی با استفاده از روش دلفی فازی، مجله مهندسی مالی و مدیریت اوراق بهادار، شماره هشتم، صص ۴۶-۱.
- * یگدلو، مهدی. (۱۳۸۳)، بررسی منابع گوناگون تأمین مالی کارآفرینان، مجموعه مقالات اولین همایش ملی صنعت سرمایه‌گذاری مخاطره پذیر، تهران: دانشکده مدیریت دانشگاه تهران.
- * Abeler, J., & Marklein, F. (2008). Fungibility, labels, and consumption. IZA discussion paper 3500, Bonn.
- * Al-Tamimi, H. and Bin Kalli, A., 2009, "Financial literacy and investment decisions of UAE investors", The Journal of Risk Finance, No. 5, pp. 500-516.
- * Anand, P. (1993). Foundation of Rational Choice Under Risk. Oxford: Oxford University Press.

- * کیانوش، مهسا. جلیلی، محمد. احمدی، موسی. و حسین‌آبادی‌ساده، داوود. (۱۳۹۳)، میزان درک و شناخت دانشجویان از دانش تأمین مالی شخصی (تحلیل رفتار دانشجویان نسبت به دانش تأمین مالی شخصی)، فصلنامه علمی پژوهشی دانش سرمایه‌گذاری، سال سوم، شماره دوازدهم، صص ۴۱-۵۳.
- * کیوی، ر. و کامپنهود، ل.و. (۱۳۸۷). روش‌های پژوهش در علوم اجتماعی، ترجمه عبدالحسین نیک‌گهر، تهران: چاپ پنجم، انتشارات توتیا.
- * گرشاسبی، هلیا. خدایی‌وله‌زاقرد، محمد. غلام‌قاسمی، بیژن. (۱۳۹۴)، دانش مالی و مشارکت در بازارهای سرمایه، کنفرانس سالانه مدیریت و اقتصاد کسب و کار.
- * گنجویی، اسما. و نایب‌زاده، شهناز. (۱۳۹۳)، بررسی رابطه اعتقادات مذهبی و سواد مالی اسلامی در دانشجویان مقطع کارشناسی ارشد،

- * Paulson, A. & Townsend, R., (2003). entrepreneurship and financial constraints in Thailand, *journal of corporate finance*, 10(4), pp.229-262.
- * Randoy, T. & Goel, s., (2003), ownership structure, founder Leadership, and performance in Norwegian SME: implication for financing entrepreneurial opportunities, *journal of business venturing*, 18(3), pp. 619-637.
- * Rooij, M., Lusardi, A. & Alessie, M., (2011). "Financial literacy and stock market participation " *Journal of Economic Psychology*, 101, pp. 449-472.
- * Schaefer, R,T (2003). *Sociology matters*. McGraw-Hill Publishing Co.-Senegal Ministry of Education (2008). *National Guidelines in Senegal: Tenyear Education and Training Program (PDEF) 1999-2008*.
- * Shefrin, H. M., & Thaler, R. H. (1988). The behavioral life-cycle hypothesis. *Economic Inquiry*, 26, 609–643.
- * Smelser, N. (1963). *The Sociology of Economic Life*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- * Sohn, S.H. Joo, S.H. Grable, J.E. Lee, S. Kim, M. (2012), Adolescents' financial literacy: The role of financial socialization agents, financial experiences, and money attitudes in shaping financial literacy among South Korean youth, *Journal of Adolescence* 35: 969–980.
- * Stanley, T. (1994). Silly bubbles and the insensitivity of rationality testing: an experimental illustration. *Journal of Economic Psychology*, 15, 601–20.
- * Street, B (1984). *Literacy in theory and practice*. Cambridge: CUP.
- * Te'eni-Harari, T. (2016), "Financial literacy among children: the role of involvement in saving money", *Young Consumers*, Vol. 17 Iss 2 pp. 197 – 208.
- * Thaler, R. H., & Johnson, E. J. (1990). Gambling with the house money and trying to break even: The effects of prior outcomes on risky choice. *Management Science*, 36(6), 643–660.
- * Thurnwald, A. (1932). *Money*. London: Methuen.
- * University of Massachusetts Amherst - <http://www.umass.edu/4>
- * VanRooij, M. and Lusardi, A., 2011-a, "Financial literacy and stock market participation", *Journal of Financial Economics*, No. 101, pp. 449–472.
- * Antonides, G., de Groot, M., Fred van Raaij, W. (2011). Mental budgeting and the management of household finance, *Journal of Economic Psychology*, 32; 546–555.
- * Atkinson, A. & Messy, F. (2012). "Measuring Financial Literacy: Result of the OECD/International Network on Financial Education (INFE) pilot Study". OECD working paper on Finance, Insurance and Private Pension, OECD Publishing, No.15.
- * Atkinson, A., McKay, S., Kempson, E., & Collard, S. (2006). *Levels of financial capability in the UK: Results of a baseline survey*. Consumer research report 47. London: Financial Services Authority.
- * Ayllon, T. and Azrin, N. (1968). *The Token Economy*. New York: Appleton Century-Confits.
- * Ayllon, T. and Roberts, M. (1974). Eliminating discipline problems by strengthening academic performance. *Journal of applied behavior analysis*, 7, 6-71.
- * Bay, C., Catusus, B. & Johed, G. ,(2012). "Situating financial literacy" *Critical Perspectives on Accounting*, pp.1-10.
- * Bellack, A. and Hersen, M. (1980), *Introduction to Clinical Psychology*. Oxford: Oxford University Press.
- * Candiya Bongomin, G.O. Ntayi, J.M. Munene, J.C. Nkote Nabeta, I. (2016), "Social capital: mediator of financial literacy and financial inclusion in rural Uganda", *Review of International Business and Strategy*, Vol. 26 Iss 2 pp. 291 – 312.
- * Hussein A. Hassan Al-Tamimi Al Anood Bin Kalli, (2009), "Financial literacy and investment decisions of UAE investors", *The Journal of Risk Finance*, Vol. 10 Iss 5 pp. 500 – 516.
- * Jeanne, M. H., Sondra G. B., Hilgert, M. (2003). *Patterns of Financial Behaviors: Implications for Community Educators and Policy Makers*. Federal Reserve System Community Affairs Research Conference.
- * Meier, S. & Sprenger, C., (2012). "Discounting financial literacy: Time preference and participation in financial education programs" *Journal of Economic Behavior & Organization*, pp. 1-16.
- * Miller, M., 2009, "The case for financial literacy in developing countries", *World Bank Group*, Washington, DC.
- * OECD , 2005, "Improving Financial Literacy", OECD Publishing, Paris.

- * Vlek, C. (1973). A fair betting game as an admissible procedure for assessment of subjective probabilities. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 26, 18–30.
- * Wertenbroch, K. (2003). Self-rationing: Self-control in consumer choice. In G. Loewenstein, D. Read, & R. Baumeister (Eds.), *Time and decision: Economic and psychological perspectives on intertemporal choice* (pp. 491–516). New York: Russell Sage Foundation.
- * Wiseman, T. (1974). *The Money Motive*. London: Hodder & Stoughton.
- * Zimmerer, W. & et al., (1996), *entrepreneurship and the new formation*, prentice Hallinter national edition.

یادداشت‌ها

- ¹ Financial Literacy
- ² Delaune
- ³ Atkinsin & Messy
- ⁴ Candiya Bongomin
- ⁵ Behavior
- ⁶ Skills
- ⁷ Attitude
- ⁸ Knowledge
- ⁹ Ksendzova
- ¹⁰ Save
- ¹¹ Insurance
- ¹² Credit
- ¹³ Cash
- ¹⁴ Personal Finance
- ¹⁵ Atkinson
- ¹⁶ Al-Tamimi and Kalli

